

Co-funded by
the European Union

WE-DEMOCRACY PROJEKT

Online felmérés

Magyarországi
jelentés

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	2
2. Országos kontextus.....	2
3. Módszertan.....	5
4. Szociodemográfiai adatok.....	6
5. Környezeti ismeretek és aggályok.....	8
6. A polgárok hatékonyságának megítélése	14
7. Következtetések	23
8. Hivatkozások	24

1. Bevezetés

A társadalmi online felmérés keretében a **CROMO Alapítvány** a WE-Democracy nemzetközi projekt (Noone left behind – Empowering citizens to participate in democratic processes – EACEA támogatás) keretében vizsgálja tagállami szinten a polgárok ismereteit, hozzáállását, szokásait és igényeit a körforgásos gazdasággal kapcsolatban. Ennek első lépése egy online kérdőív kitöltése.

A projekt 2023. májusában indult, a kérdőív 2023. május 25-től volt elérhető a magyar lakosság részére. A válaszadás 2023. július 31-én zárult.

A projekt célja, hogy az állampolgárokat képessé tegye arra, hogy a döntéshozókkal közösen készítsenek elő szakpolitikai döntéseket az együttműködés révén a körforgásos gazdaság területén.

Kiemelt téma a körforgásos gazdaság, mely a projektben résztvevő országokat képviselő szervezetek (Bulgária, Görögország, Magyarország, Románia, Olaszország) összehangoltan vizsgálják.

A kérdőíves felmérés célja, hogy felmérje a lakosság jelenlegi ismereteit és viselkedését a körforgásos gazdasággal kapcsolatban, azokat a tényezőket, amelyek növelhetik a lakosok elkötelezettségét eziránt, valamint az elkötelezettséget gátló akadályokat.

A jelentés tartalmazza a magyarországi erőfeszítéseket a körkörös gazdaság előmozdítására, rövid helyzetképet adva a helyi sajátosságokról, jogi szabályozásról.

Meghatározza a válaszadók elérésének módszertanát. A kérdőíves felmérés válaszainak elemzése során bemutatja a demográfiai jellemzőket, a válaszadók környezeti ismereteit és aggályait, együttműködésüket, hatékonyságukat. Végezetül a válaszok eredményének összefoglalója és a levont következtetések alapján ajánlások, javaslatok megfogalmazása a nemzeti törvényhozók felé.

2. Országos kontextus

A körforgásos gazdaság vagy körkörös gazdaság koncepciója a fenntartható fejlődés egy fontos eleme. Lényege az, hogy a termékek életciklusát minél jobban meghosszabbítsuk és ezáltal lehetővé tegyük a minél kisebb új anyag- és energiaráfordítást és az ezzel járó fajlagos szénlábnyom-növekedést.¹

Fontos, hogy a termék életciklusát úgy tervezzük meg, hogy az gyakorlatilag egy zárt rendszerben áramoljon, a hasznos élettartamát meghosszabbítva, a felhasználás sebességét optimalizálva, majd pedig az élettartama végén az alkotóelemeit és anyagait átalakítva vagy újrahasznosítva a gazdasági körforgásba újra visszakerüljön. Tehát a körforgásos gazdaságban a hulladék tulajdonképpen megszűnik, mert vagy technikai körfolyamat részeként hasznosul, vagy pedig a természetbe visszahelyezve biztonságosan lebomlik a természeti tőkét gazdagítva.

Az anyagfelhasználás mellett szintén fontos, hogy a körforgásos gazdaság nem épülhet a

¹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Körforgásos_gazdaság

fosszilis energiahordozók felhasználására, azt csak a megújuló és környezetbarát energiaforrásokra lehet alapozni.

Magyarországon az uniós környezeti fenntarthatósági irányelv részeként vált fontossá a körforgásos gazdaság. 2018-ban három szervezet, az Innovációs és Technológiai Minisztérium, a Magyarországi Üzleti Tanács a Fenntartható Fejlődésért és a Holland Nagykövetség alapítóként hozta létre a Körforgásos Gazdasági Platformot, azzal a céllal, hogy vállalatok, civil szervezetek együttműködésben dolgozzanak a körforgásos átalakulás felgyorsításáért. A Platformnak jelenleg közel 100 tagja van, fő tevékenysége a tudásmegosztás, a vállalati jógyakorlatok megismertetése, körforgásos terméktervezés tréning és a körforgásosság mérését lehetővé tevő szolgáltatás kifejlesztése.

Az Országgyűlés 2021. március elején törvénymódosítás keretében (Egyes energetikai és hulladékgazdálkodási tárgyú törvények módosításáról szóló törvény) foglalkozik a körforgásos gazdaság kérdéseivel. 2021-től van elmozdulás és átállás a körforgásos gazdaság felé, kisebb-nagyobb sikerekkel.² A 2021. évi II. törvény, vagy másnéven Hulladékgazdálkodási Kódex, célja, hogy jogilag is megalapozza a körforgásos gazdaságra átállást, aminek része, hogy a gyártók felelősséget vállalnak az általuk gyártott és hulladékká váló termékeikért.

Ekkor még nem született meg olyan átfogó stratégia vagy útiterv, mely kijelöli a nemzetgazdaság számára a körforgásos gazdaságra való átmenethez szükséges célokat, eszközöket és teendőket.

2022. márciusban megalakult még egy körforgásosságot támogató kezdeményezés, a Körforgásos Gazdaság Technológiai Platform, az Innovációs és Technológiai Minisztérium kezdeményezésére, amiben vállalati szereplők és iparági szakértők vannak, ez szintén a modell megvalósulását segíti. Azonban minden kezdeményezés ellenére, amíg jogilag nincs rendesen megalapozva a körforgásosság és nincs az országnak konkrét stratégiája az átállásra, nehéz egy lineáris gazdaságban körforgásosan működni.

A természeti erőforrások felhasználásán belül a területhasználat, vagyis a mesterséges felülszínborítottaságú területek (épületek, utak, parkolók, stb.) növekedése Magyarországon volt a legnagyobb az EU-tagországai közül 2012 és 2015 között. Egy másik fontos mérőszám a természetierőforrás-termelékenység tekintetében (amely az egységnyi anyagfelhasználásból előállított termék értékét méri [EUR/kg]) a magyar gazdaság teljesítménye látványosan romlott az EU átlaghoz képest. Míg 2010-ben 1,7-szerese volt az EU-átlag a magyar természetierőforrás-termelékenységnek, 2018-ban a különbség már 2,4-szeres volt, ami egyedülállóan magas az EU-ban. Ennek a két mérőszámnak a relatív romlása azt jelenti, hogy a gazdasági növekedést csak romló erőforráshatékonysággal tudja a magyar gazdaság elérni, vagyis azt a célt, hogy a gazdaság növekedése a környezeti terhelés relatív vagy abszolút mértékben történő szétválasztásával (decoupling) menjen végbe, eddig nem sikerült megvalósítani.³

Magyarországon a bevezetés lassú, mivel kitett a gazdaság az akkumulátor-fejlesztésnek,

²<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20210305/itt-a-korforgasos-gazdasag-ami-magyarorszagon-is-hamarosan-az-eletunk-reszeve-valhat-472578>

³ Bartus Gábor: Fenntartható pályán? A társadalmi-ökológiai fenntarthatóság állapota és trendjei (In.: Társadalmi Riport 2020, szerk.: Kolosi Tamás, Szelényi Iván, Tóth István György, Budapest)

-gyártásnak és -újrahasznosításnak. Zöld energiaként tekint a nukleáris energiára (így további atomerőmű építését indítja). A szélenergiák telepítése jelenleg nem elérhető sem a lakosság, sem a gazdasági társaságok részére, valamint a naperőművi kapacitások sem elegendők. A közlekedés zöldítése fontos tényező, melyben már történtek előrelépések (zöld busz program).

A hulladékgazdálkodást központosították, a fókusz erre terelődik a tudatos termelés helyett. A PET palackok 70%-a nem kerül újrahasznosításra.⁴

A tervezett fejlesztésekre a 2021-27-es uniós ciklus támogatási lehetőségei keretében a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Programban 1200 milliárd forintos keretösszeg áll rendelkezésre öt fő prioritásban (KEHOP Plusz, GINOP Plusz, TOP Plusz, DIMOP Plusz, KAP Stratégiai terv). Emellett a Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz (RRF) több forrása is igénybe vehető a körforgásos gazdaságra történő átállás elősegítésére. Direkt pályázat a körforgásos gazdaság támogatására jelenleg nincsen Magyarországon.

2023. márciusában bemutatásra került a Nemzeti Körforgásos Gazdasági Stratégia, ami az OECD munkatársainak közreműködésével készült el:

<https://www.oecd.org/environment/waste/circular-economy-country-studies.htm>

2023. áprilisában elindult a Stratégia bemutatására a Körforgásos Gazdaság Akadémia webinarium sorozat. Ennek keretében jó gyakorlatokat, a fő prioritási területeket (biomassza- és élelmiszeripar, építőipar és műanyag) és a jelentős hatással bíró intézkedéseket ismertetik.

A 2040-ig elérendő célok:

- A Kormány beruház a kutatásba és ösztönzőket vezet be annak érdekében, hogy innovációval, öködesign-nal, valamint a termékek megosztásával és újrafelhasználásával támogassa az erőforráshatékonyságot. Magyarország célja az, hogy megduplázza az erőforrás-termelékenységet (GDP/ DMC), és elérje a kitűzött 2 EUR/kg-ot.
- Az anyagkörforgás lezárása és a fenntarthatóbb anyaghasználat érdekében intézkedéseket fogantatnak, hogy megduplázzák (15%-ra emeljék) Magyarország körforgásos anyaghasználati rátáját.
- A Kormány támogatást nyújt az innováció és az új üzleti modellek kialakítása területén. Magyarország célja, hogy a körforgásos munkahelyek számát 30%-kal (az összmunkaerő 2,5%-ára) emelje az iparban, a mezőgazdaságban és a szolgáltatói szektorban.⁵

Mindeközben a természetierőforrás-termelékenysége az országnak 2012 óta folyamatosan és jelentősen romlik egyedülként az Európai Unióban.

A magyar nagy multi cégek közül a MOL állt elő körforgásos gazdaságra történő átállási tervekkel és stratégiákkal. Jelenleg a 2030-ra kitűzött cél, hogy Magyarország is átálljon a körforgásos gazdaságra, nem tűnik elérhetőnek, mivel az akciótervek nem készültek el időben, a lakossági szemlélet sem tükrözi (a magyar emberek 85%-a még a modell

⁴ https://hvg.hu/zhvg/20220615_Sosem_lesz_korforgasos_a_gazdasag_jogi_szabalyozas_nelkul

⁵ Úton Magyarország körforgásos gazdaságot célzó nemzeti stratégiája felé – Főbb megállapítások című OECD kiadvány

jelentését sem ismeri, vagy csak az újrahasznosítást érti alatta⁶), valamint a cégek nem feltétlenül érdekeltek benne. A legtöbb vállalkozásnak nincs fogalma sem a körforgásosságról, sem a koncepció gyakorlati integrálásáról. Egyedül a startupok között népszerű a modell, pl: Munch, ami egy ételmentő szolgáltatásként köti össze az éttermeket, alapanyag árusokat és kávézókat a fogyasztókkal. A megmaradt élelmiszert feltölthetik a cégek egy applikációba, a vásárlók pedig olcsóbban tudnak hozzájutni. Az autómegosztók szintén körforgásos kategóriába sorolhatók, de már egy közösségi platform is létrejött Magyarországon a megosztásra. Ez a Mi Utcánk, ahol meg tudják osztani egymással a környéken élők azokat a háztartási eszközöket, amiket egyébként nem sokszor használnak (pl. egy fűró). Példa lehet még a Pilze-Nagy Kft. is, ahol szénából készítenek olyan alapanyagot, amit laskagomba termesztésére és biogáz előállítására hasznosítanak.

Összességében elmondható, hogy Magyarországnak ahhoz, hogy 2040-ig elérje céljait a körforgásos gazdaságra való áttálláshoz, kritikus intézkedésekre kell összpontosítania és erőfeszítéseket kell tennie.

A körforgásos gazdaságban rejlő lehetőségek teljes kiaknázásához Magyarországnak átfogó körforgásos gazdaságpolitikai keretet kell elfogadnia. További politikákra van szükség az anyagfelhasználás és a környezeti nyomás és a gazdasági növekedés közötti teljes szétválasztás eléréséhez. Az újrahasznosítás előmozdítása és az abba való befektetés, valamint a környezetbarát tervezés elősegítése növelheti a zöld munkahelyek, termékek és szolgáltatások elérhetőségét. A termékek újrafelhasználásának és javításának fejlesztése helyi termékfurkokat generálhat, amelyek helyi munkahelyeket teremtenek, és kevésbé teszik függővé a gazdaságot az importtól.⁷

3. Módszertan

A kérdőív linkjét minél szélesebb körben terjesztette a CROMO Alapítvány. Elérhetővé vált saját honlapján, közösségi oldalain, ahol a kapcsolódó közösségét tudta aktivizálni.

Az Alapítvány munkatársai saját kapcsolatrendszerükön keresztül is népszerűsítették a projektet és a kérdőív kérdéseit.

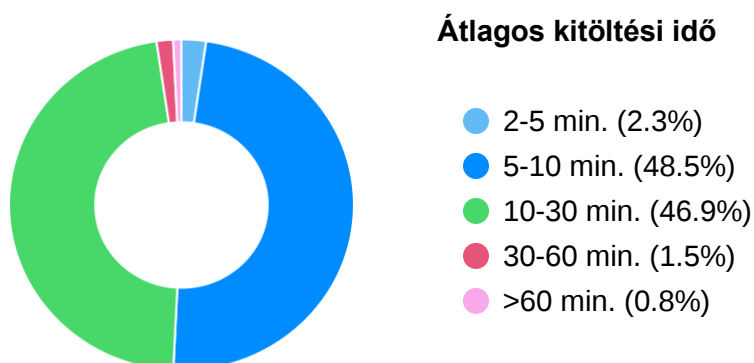
A minél szélesebb és változatosabb társadalmi rétegek elérése érdekében több szakmai, illetve egyéb csoportban is megosztásra került. Egyetemi alumni hálózat – az értelmiségi réteg, akik akár oktatói is lehetnek a témának, nagycsaládosok egyesületének levelező listája – a nagycsaládosok a lakosság körében az egyik legnagyobb fogyasztók, az ő megismertetésük a témával fontos, egyetemi hallgatók – fiatalok véleményére is kíváncsiak voltunk, milyen ismereteik vannak a körforgásos gazdaságról, agrár szektor, aktív kertészek csoportjában népszerűsítés.

A több száz ember elérésével a szükséges létszám hamar összegyűlt. 263 fő tekintette meg, vagy kezdte el a kérdőív kitöltését, melyből 131 érvényes válasz érkezett a kérdőívre a megadott határidőn belül. A válaszadási hajlandóság 49,4% volt a kérdőívet megtekintők

⁶ <https://g7.hu/adat/20210528/a-magyarok-85-szazaleka-nem-ismeri-azt-a-gazdasagi-modellt-amely-fele-a-kormany-elindult/>

⁷ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/1178c379-en/index.html?itemId=/content/publication/1178c379-en>

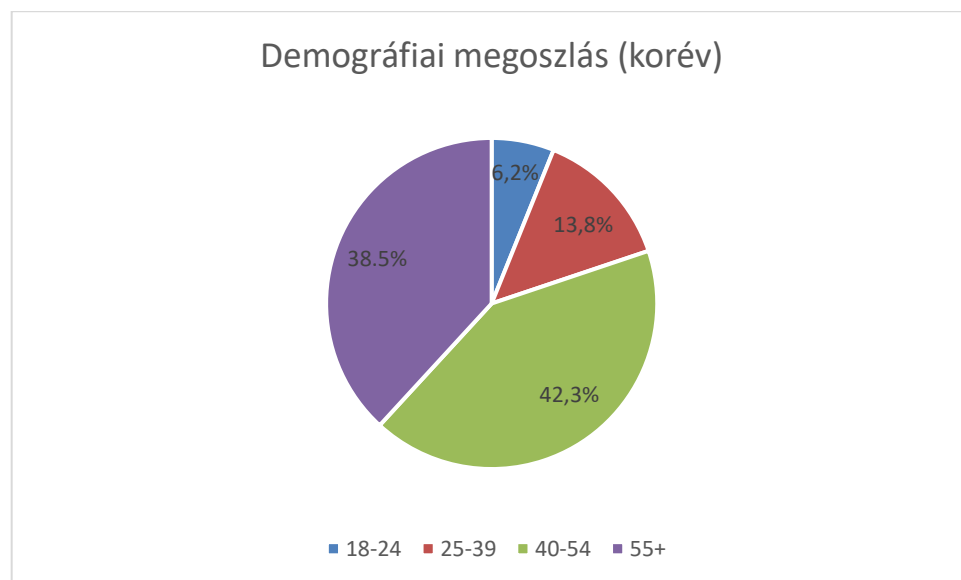
között. Az érdeklődők mind a megadott linken keresztül érték el az online kérdőívet. Az átlagos kitöltési idő 5-10 percet vett igénybe (48,5%), illetve 10-30 percet (46,9%).

Az online felmérés 2023. május 25-től volt elérhető a magyar lakosság részére. A válaszadás 2023. július 31-én zárult.

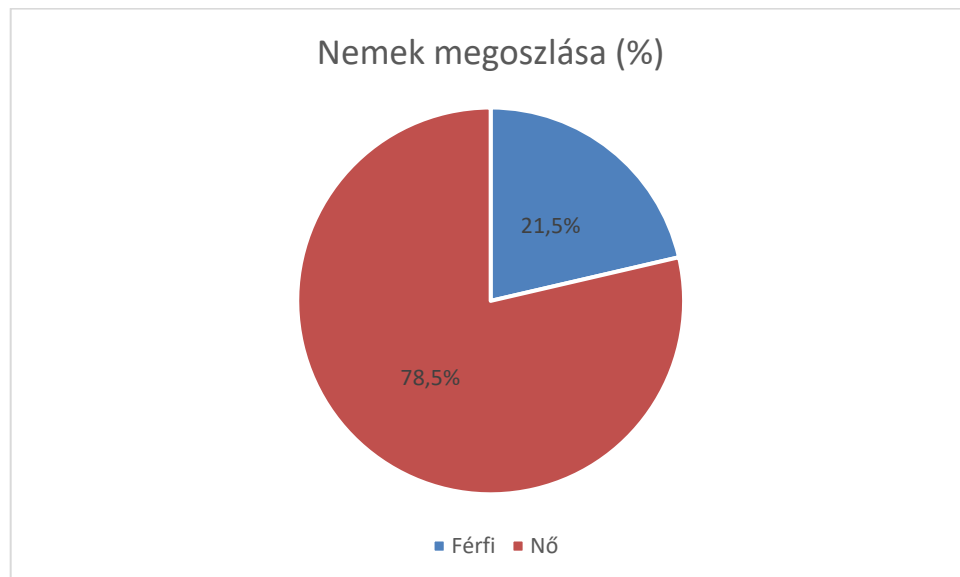
4. Szociodemográfiai adatok

A válaszadók életkori eloszlása széles skálán mozog. 18 évtől az idősebb korosztályig. A legnagyobb válaszadási aktivitás a középkorúak között volt, 40-54 év között 42,3% (55 fő). 38,5% (50 fő) idősebb 55 évnél. A fiatalabb korosztály válaszadási aktivitása kisebb mértékű, 18 és 39 év között közel 20%.

A nemek közötti különbség jelentős. A válaszadók közül 28 fő férfi, 103 fő nő. Egy hiba volt a kitöltők között, aki többet jelölt be, jelezte felénk, a női kategóriába sorolja magát. Így

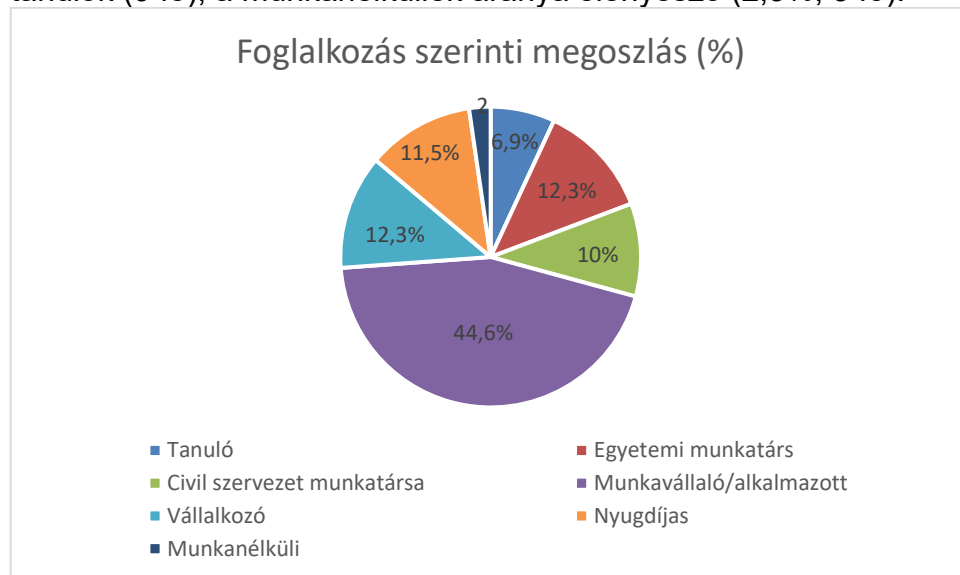
„nem bináris” válasz nem volt.

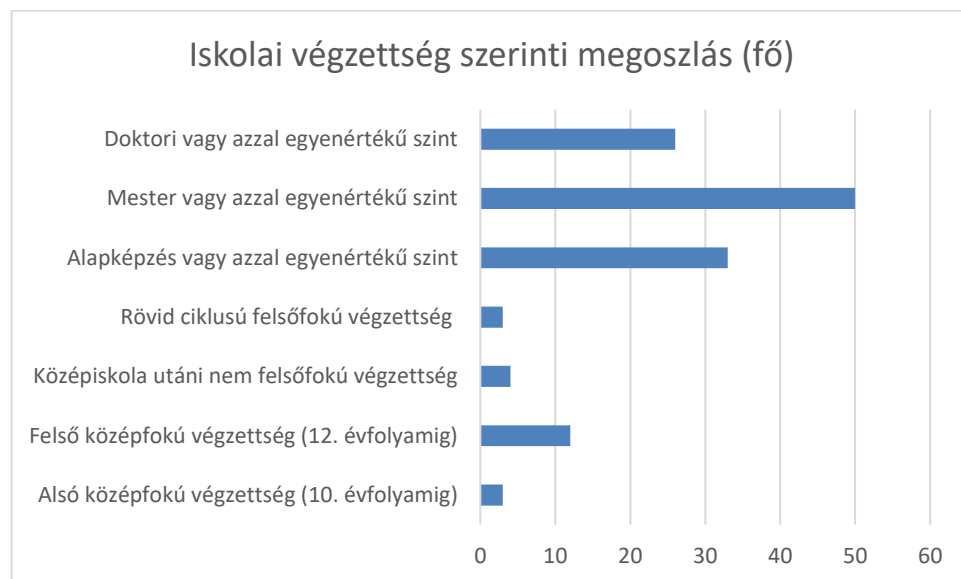
Feltételezhető, de nem bizonyított, hogy a téma iránt leginkább a nők érdeklődők. A férfiak közül többségében 40 év felettiek válaszoltak, azonban a nőknél is a középkorúak vannak többségben, mivel a fiatalok aránya összességében is alacsony.

A válaszadók többsége Magyarországon él (126 fő), 1 fő válasza alapján Romániában él, valamint 3 fő nem nevezte meg lakóországát. Bátran mondhatjuk, hogy a válaszok magyarországi jellemzőkkel bírnak.

A válaszadók foglalkozását tekintve is széles a skála, a többség alkalmazott/munkavállaló státuszban van. Közel azonos arányban képviselik magukat a vállalkozók, egyetemi munkatársak, civil szervezet munkatársai és a nyugdíjasok. Kisebb csoportot alkotnak a tanulók (9 fő), a munkanélküliek aránya elenyésző (2,3%, 3 fő).

A foglalkozások meghatározásából is lehetne következtetni, hogy a válaszadók rendelkeznek valamilyen befejezett iskolai végzettséggel. Következtetés nélkül a válaszadások ezt megerősítik. Végzettség nélküli válaszadó nincs. Mindössze 3 fő van, aki a 10 évfolyamig végezte el a középiskolát, alapfokú végzettséggel rendelkezik.

A diagramról is leolvasható, hogy a többség (38,5%, 50 fő) mester, vagy azzal egyenértékű diplomával rendelkezik. 26 fő (20%) pedig doktori fokozattal is.

Összességében alap- illetve középfokú végzettséggel a válaszadók 40%-a rendelkezik, míg felsőfokú, illetve doktori címmel 60%-uk. A válaszadók az elvégzett legmagasabb iskolai végzettségüket jelölték meg.

Összességében a szociodemográfiai adatokból kitűnik, hogy a tanult magyarországi középkorú munkavállaló nők válaszadási hajlandósága a legmagasabb a vizsgált populációban. A fiatalok és férfiak nem voltak túl érzékenyek a téma iránt. A vállalkozók részvétele kívánatos a felmérésben, mert a körforgásos gazdaságban meghatározó szerepük lehetséges, így válaszaik különösen fontosak számunkra.

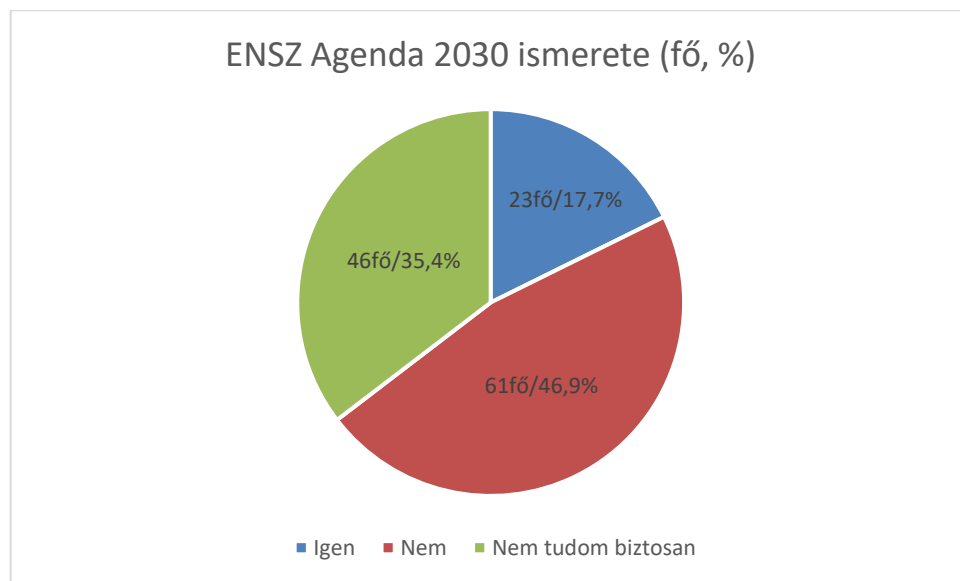
5. Környezeti ismeretek és aggályok

Ebben a blokkban azt vizsgáljuk, hogy a válaszadóknak mennyi ismeretük van a környezetről és az ember környezetre gyakorolt hatásairól.

Magyarországon a válaszok alapján nem ismert az ENSZ Agenda 2030. Nem, vagy nem tudják biztosan. A nagyfokú bizonytalanság arra utal, hogy hallották már a kifejezést, de nem emlékeznek biztosan annak tartalmára, vagy a jelentését már nem ismerik, csak a fogalmat.

Ismerete a diplomások körében elterjedtebb.

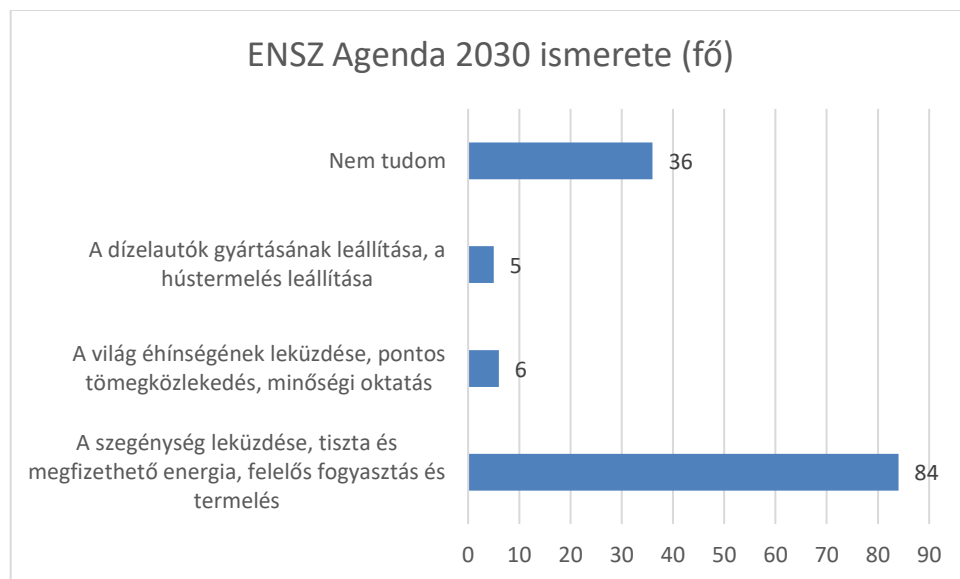
(ENSZ Agenda 2030: fejlesztési irányokat kijelölő dokumentum, 17 megfogalmazott céllal. 2015-ben került sor a 2015 utáni Fenntartható Fejlődési Keretrendszer elfogadására. A keretrendszer alapjait a kiegyensúlyozott társadalmi fejlődés, a tartós gazdasági növekedés és a környezetvédelem képezik. A keretrendszer kialakításában és formálásában Magyarország a kezdetektől fogva meghatározó szerepet vállalt. A Fenntartható Fejlődési Célok rendszere egyetemes jellegéből kifolyólag minden ország számára feladatot ad annak megvalósítása, amely holisztikus megközelítést és politikai támogatást igényel, hiszen a célok valamennyi ágazati és tagállami szakpolitikára kiterjedő, összefüggő rendszert alkotnak.⁸⁾

A további kérdések az Agenda 2030 tartalmára vonatkoznak, melyre a bizonytalanok és a dokumentumot nem ismerők is választ adtak.

Mivel csak a válaszadók kis hányada ismeri a dokumentum tartalmát, így az abban foglalt célokat is, így a többiek vakon tippeltek a dokumentumban kitűzött feltételezhető célokra. A közel 30%-os nem tudom választól eltekintve 84-en pontosan ki tudták választani a szegénység leküzdésére vonatkozó fő célt. Mivel a választási lehetőségek nem külön tartalmazták az egyes célokat, hanem több célt foglaltak össze, így a választási lehetőség könnyebb volt. A dokumentumban nem található célra (dízelautók gyártásának leállítása, hústermelés leállítása) is érkezett voks 5 főtől. Azok, akik elismerték, hogy nem ismerik az Agenda 2030-at, azok a célokat sem tudták, azonban a bizonytalanok közt akadt olyan is, aki a pontos célt meg tudta határozni.

⁸ <https://ensz.kormany.hu/agenda-2030>

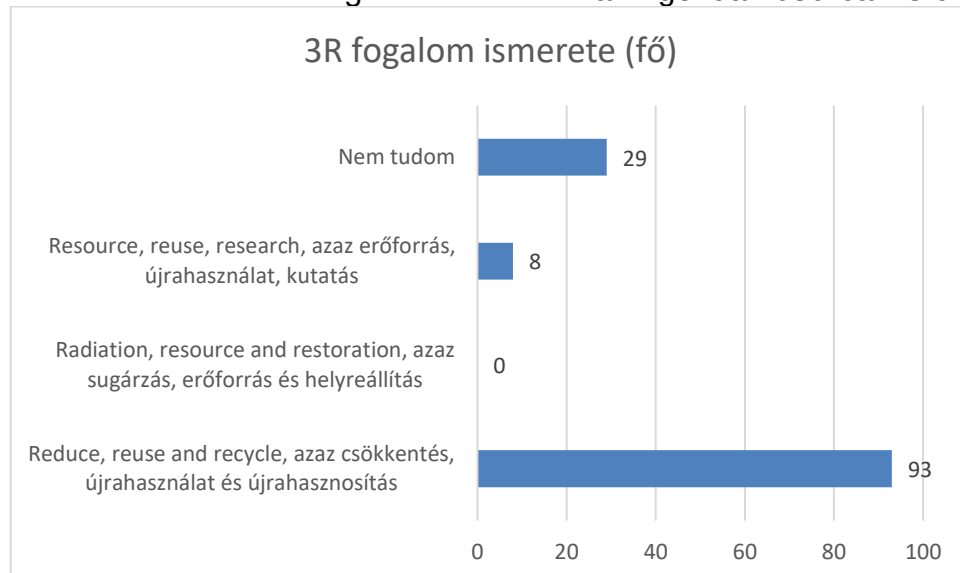

A diagrammon feltűnik, hogy a másik valós célt tartalmazó választási lehetőség, a világ éhínségének leküzdése, pontos tömegközlekedés, illetve minőségi oktatás csak csekély megjelölést kapott. Összesen 6 fő választotta. A 6 fő egy kivételével nő, foglalkozásuk és legmagasabb iskolai végzettségük tekintetében nincs korreláció, de csak egy ismerte biztosan a dokumentum tartalmát, a további 5 fő nem ismerte, vagy bizonytalan volt benne. Tehát a dokumentumot ismerő 23 főből mindössze egy jelölte be ezt a választási lehetőséget is. Ez azonban adódhat abból, hogy a kérdőív kérdésénél nem volt megjelölve, hogy több válasz megadása is lehetséges, így a számukra jellemzőbb választ jelölték meg. Ezáltal nem vonhatók le messzemenő következtetések. A válaszadók mindegyike egy választ jelölt be az adott kérdésnél.

A következő kérdéskör a három „R”-re vonatkozott.

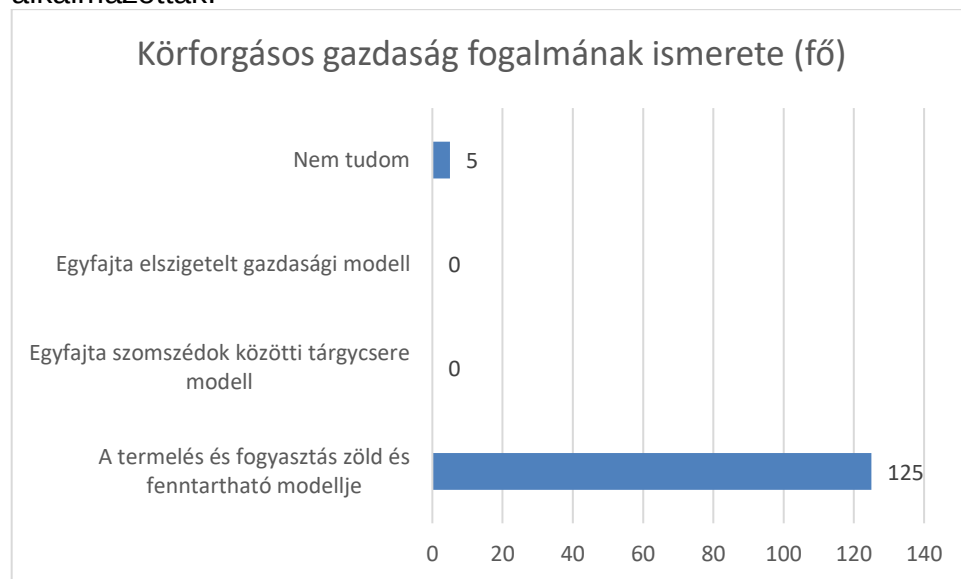
(A 3R a körkörös gazdaság három alappillére utal, a környezettudatosság alapja - Reduce, Reuse, Recycle, azaz hulladékcsökkentés, újrahasználat és újrahasznosítás.)

A 3R fogalom jelentését a válaszadók 71,5%-a eltalálta, míg 22,3% nem ismeri. 6,2% választott más lehetőséget. Közülük már az Agenda 2030-ban is bizonytalanok voltak.

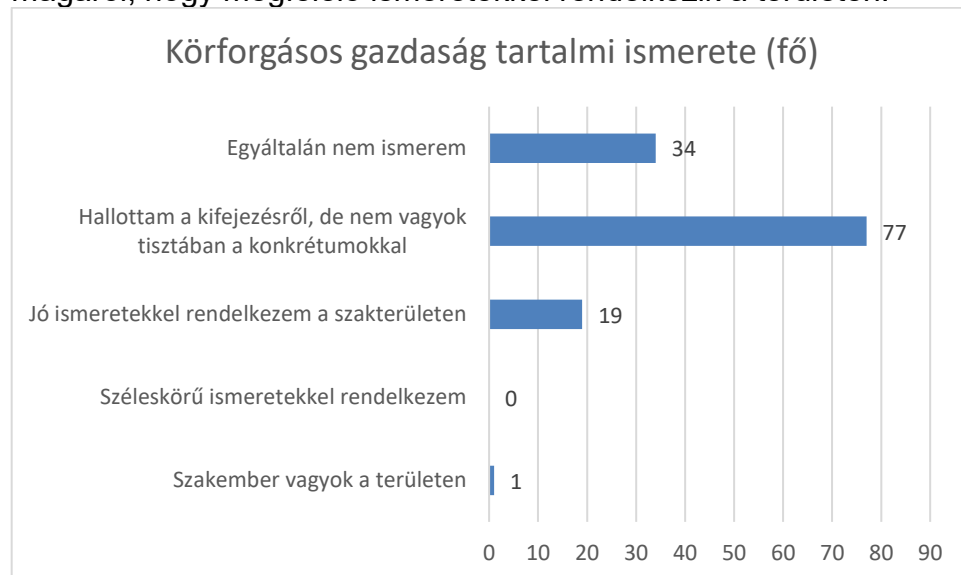

A szinte legizgalmasabb téma a projekt szempontjából a körforgásos gazdaság ismeretére vonatkozó kérdés. A válaszadók 96,2%-a tudta helyesen kiválasztani a körforgásos gazdaság jelentését. Mindössze csekély 3,8%, 5 fő válaszolta, hogy nem tudja. A hibás, nem releváns válaszokat senki sem jelölte be.

Azok, akik nem ismerik a fogalmat, azok közül a többi, korábbi fogalmakat, illetve az ENSZ Agenda 2030 dokumentumot sem ismerték. Mindannyian középkorú munkavállalók, alkalmazottak.

Attól függetlenül, hogy a válaszadók jól meg tudták határozni a körforgásos gazdaság jelentését, a konkrét tartalmában már bizonytalanok, 59,2%-uk vallotta, hogy hallott a kifejezésről, de nincs tisztában a konkrétumokkal. 1 fő szakember a területen, 26.2 % pedig egyáltalán nem ismeri a pontos tartalmát. Mindösszesen csak közel 15% mondta el magáról, hogy megfelelő ismeretekkel rendelkezik a területen.

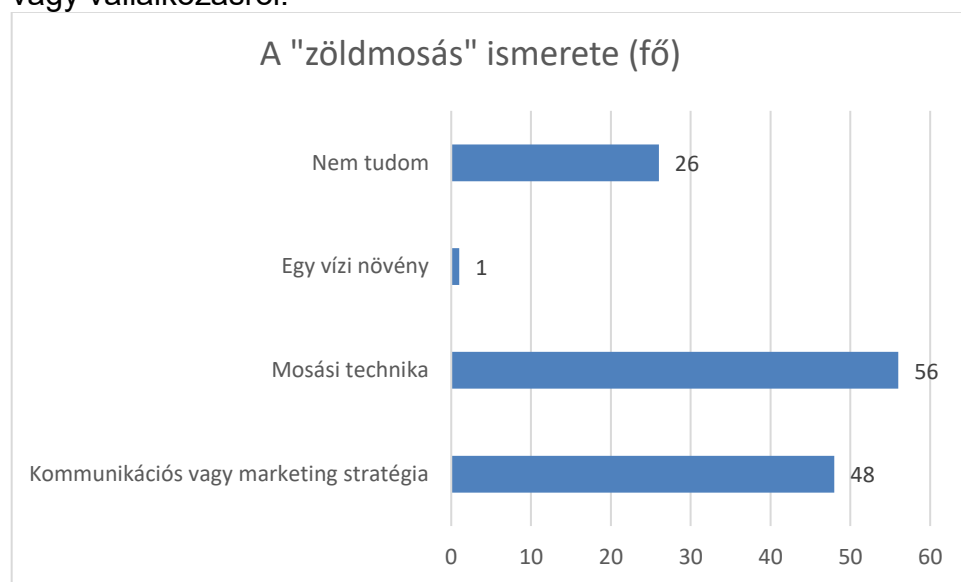

Tovább vizsgálva az ismeretek összefüggését, akik nem tudták, mi a körforgásos gazdaság, a tartalmát sem ismerik. A szakemberként válaszoló középkorú vállalkozó nő, aki a többi megkérdezett fogalmat is jól ismeri. Akik jó ismeretekkel rendelkeznek a körforgásos gazdaság tartalmával kapcsolatban, mind ismerik a 3R fogalmát is. Több teljesen közös szempont válaszaikban nem található.

A „zöldmosás” fogalmával a válaszadók többsége nincs tisztában. Vagy válaszukban megadták, hogy nem tudják a jelentését, vagy teljesen más jelentéstartalmat adtak meg rá. Több, mint 60%-uk nem tudja a pontos jelentését a „zöldmosásnak”.

(Zöldmosás: A zöld mosás, egy marketing vagy közönségkapcsolati folyamat, amelyet egy szervezet (vállalkozás, nemzeti vagy területi közigazgatás stb.) használ annak érdekében, hogy képet adjon a felelősség félrevezetéséről. A kiadások többnyire inkább a reklámozáshoz kapcsolódnak, mint a környezetvédelem és a fenntartható fejlődés érdekében tett tényleges intézkedésekhez.⁹ A greenwashing olyan marketing stratégia, amely hamis benyomást kelt a termék vagy a vállalat fenntarthatósági törekvéseiről. A zöldre mosás az az megalapozatlan állítás, amely az ügyfelek manipulálására jött létre, azzal a következtetéssel, hogy valami zöldebb, mint valójában. A zöldre mosást alkalmazó vállalatok általában eltúlozzák a termék bizonyos fenntartható tulajdonságait, miközben szándékosan kihagynak, elhallgatnak más információkat. A zöldre mosást eszközként használják az egyre növekvő zöld vásárlások pénzügyi elnyeréséhez, ami azt jelenti, hogy a zöldre mosás motivációja nem feltétlenül jelenti a tényleges környezeti aggályokat, sokkal inkább a profit az elsődleges cél.¹⁰)

Mindösszesen csak 36,9%-uk jelölte be a kommunikációs, vagy marketing stratégiát. Mivel ez a tevékenység arra irányul, hogy a vásárlókat megtevéssze, igen hatékony lehet a működése Magyarországon, mivel a többség nem ismeri, nincs tisztában vele, hogy a valóságot nem fedi le az adott marketin, vagy kommunikációs üzenet az adott termékről vagy vállalkozásról.

Az eddigi kérdések mind egy előzetes ismeretet feltételeztek, hogy pontosan

⁹ <https://hu.frwiki.wiki/wiki/Greenwashing>

¹⁰ <https://agotabiro.com/greenwashing-azaz-a-zoldre-mosas-jelentese-es-tipusai/>

megválaszolandók lehessenek, ahhoz a válaszadónak előzetesen tanult, vagy tájékozott ismeretére volt szükség. A következőkben a véleményükre vagyunk kíváncsiak, hogyan ítélik meg a globális környezeti kihívásokat, mivel kell szembenéznie a mai társadalomnak. Arra kértük őket, hogy egy megadott listából válasszák ki, szerintük mi a legjelentősebb globális környezeti kihívás.

A válaszadók közel fele (46,2%) az éghajlatváltozást jelölte meg, miszerint mérsékelni kell a változást és alkalmazkodni is kell hozzá. A következő problémacsoport a szennyezési probléma és annak egészségre gyakorolt hatása, melyet a válaszadók 19,2%-a tart elsődlegesen fontosnak.

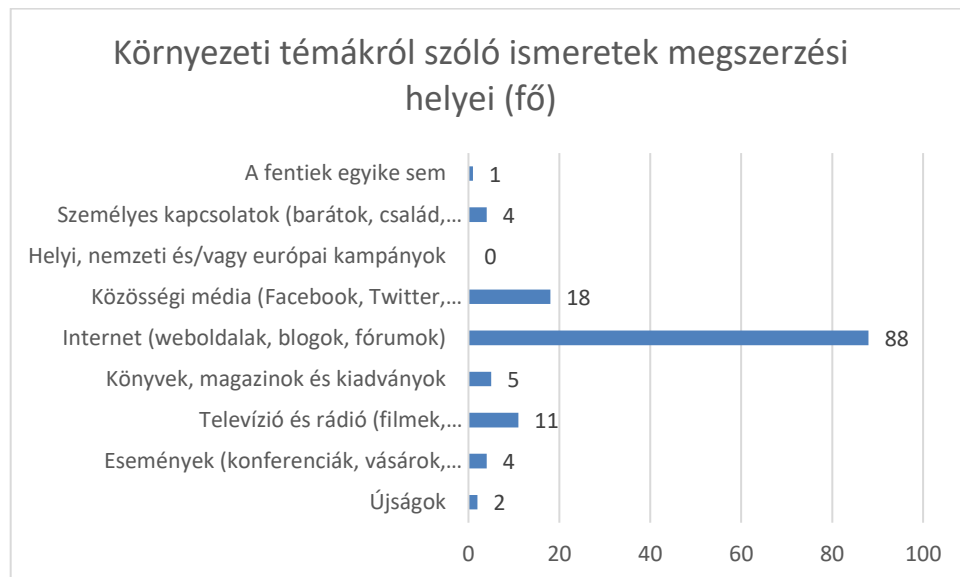
A többi lehetőség kiválasztásánál középmezőnyben van jelen a vízstressz és vízhiány, az energetikai átállás és megújuló források, a globális felmelegedés a fosszilis tüzelőanyagok miatt. Kevesen választották elsődlegesnek a fenntartható élelmezési modellt, az élelmiszer-pazarlást, a biológiai sokféleség csökkentését, az erdőirtás, valamint a fenntartható városfejlesztést és mobilitást. A gyors divat és textilhulladékot nem tartotta senki jelentős kihívásnak, amivel a társadalomnak szembe kellene néznie.

Mivel az előzetes ismeretekről és tájékozódási platformokról eddig nem volt információnk, ezért azt is megkérdeztük, hogy a környezeti témákról honnan szerzik be az információkat. Ez azért is érdekes kérdés, mivel a válaszadók többségének nem volt ismerete az ENSZ Agenda 2030-ról, vagy a 3R-ről, illetve a zöldmosásról. A válaszadásokból egyértelműen kiderült, hogy a legnagyobb ráhatása a témát érintően az Internetnek van, az Internet által elérhető webhelyek, blogok fórumok tartalmát illetően. A válaszadók 67,7%-a tájékozódik ezen felületeken. Tehát a körforgásos gazdasággal kapcsolatos témákat érdemes ezeken a felületeken megjeleníteni, hiszen innen szerzik be az ismeretek, információk többségét. A szintén Internet alapú közösségi média is még meghatározó. A válaszadók 13,8%-a jelölte meg. A felmérésben külön nem feltüntetett TikTokra is gondolhatunk, melyen keresztül rövid videóban egy aktuális problémára fel lehet kelteni a figyelmet. Az olvasottabb felületeken pedig magát a témák tartalmát lehet terjeszteni.

A válaszadók elenyésző százaléka informálódik televízió-, rádióadásokból, nyomtatott

sajtóból, könyvekből, rendezvényeken, illetve a családtagoktól, barátoktól.

Összességében elmondható, hogy a magyar válaszadók többségének a környezeti hatásokról és aktuális aggályokról nincs megfelelő, átfogó ismerete. Nagy felelősség a témával foglalkozó szervezeteknek, állami szerveknek, hogy a lakosság ismereteit bővítse és érzékenyítse a témában. A többség az Interneten elérhető platformokon keresztül gyűjti be az információkat, azonban onnan is leginkább az éghajlatváltozással és annak veszélyeivel kapcsolatban tájékozottak. A körforgásos gazdaság megfogalmazását megjelölték ugyan a választási lehetőségek közül, azonban a fogalom tényleges tartalmával már nincsenek tisztában, mint azzal sem, hogy olyan marketing és kommunikációs stratégiának lehetnek a célpontjai, mely hamis benyomást kelt a valóságról. Ahhoz, hogy az állampolgárok is felelősen tudjanak tenni a környezet védelméért, megfelelő információk elérését szükséges biztosítani.

6. A polgárok hatékonyságának megítélése

Az ismeretek hűen tükrözik, hogyan cselekednek az emberek a mindennapokban. Pl. hogyan kezelik a háztartási hulladékot, mennyire használná a környezet védelmét célzó tevékenységeket, mely az életformára is hatással van. A polgárok hozzáállását akkor tudjuk hatékonynak tekinteni, ha képesek akár lemondani kényelmi funkciókról is annak érdekében, hogy hozzájáruljon a környezet megvédéséhez. Mindez nem csak lemondást, hanem tudatosságot is jelent, illetve a polgártársak érzékenyítését, az egymásnak átadott tapasztalatot, tudásmegosztást.

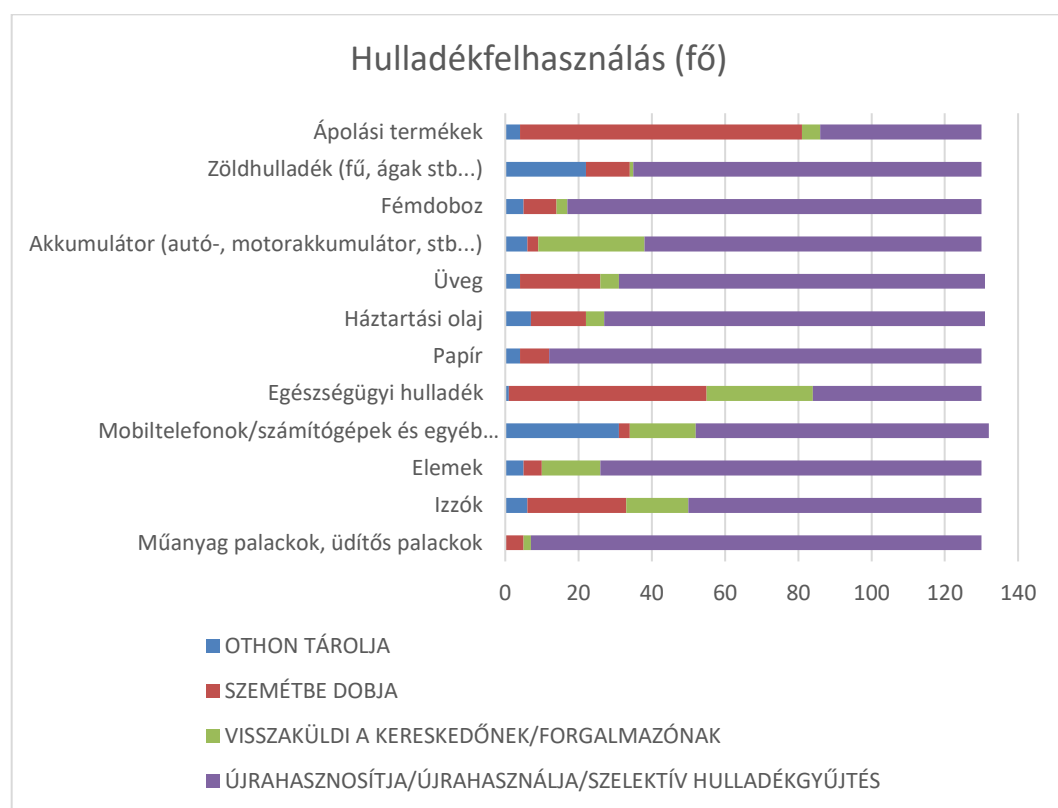
A polgárok hatékonyságának megítéléséhez tettünk fel pár kérdést ebben a blokkban.

12 termék esetében mértük fel, milyen módon kezeli hulladékként.

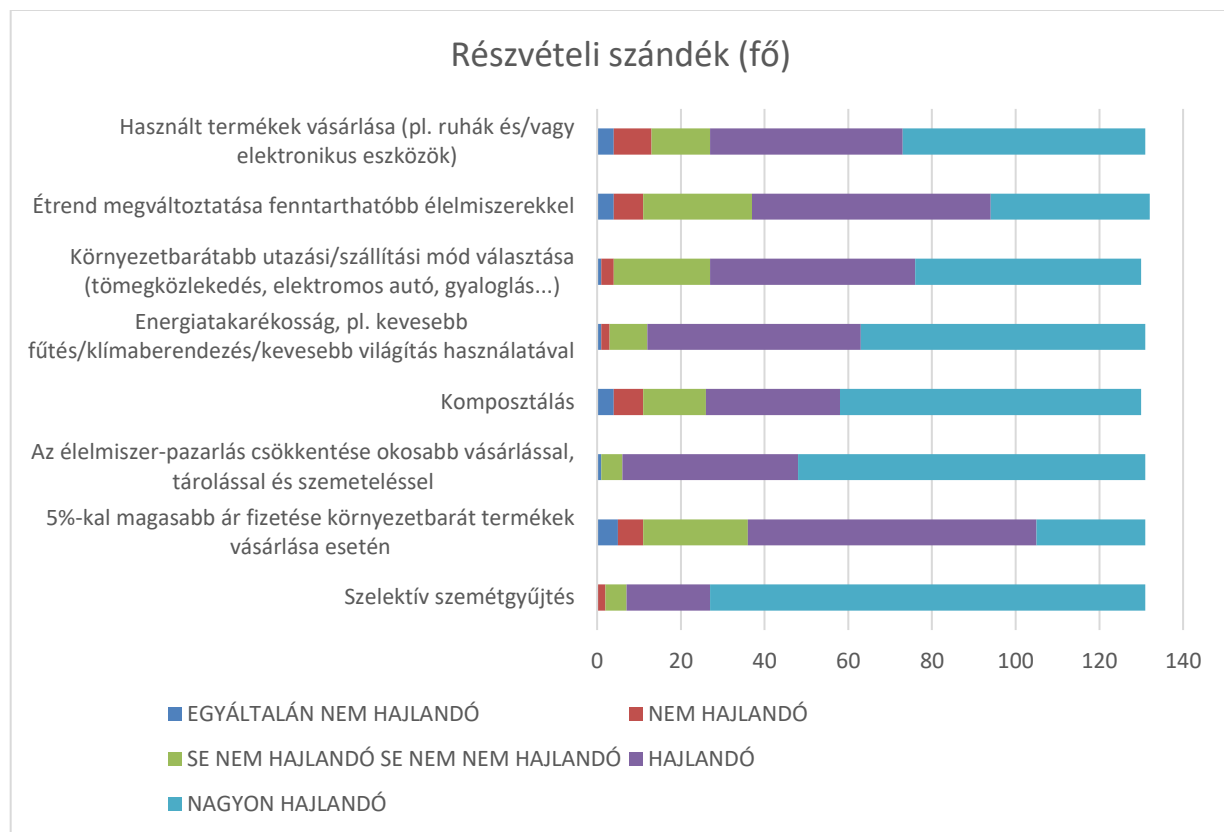
Kedvező válaszok adódtak, mivel sok termék esetében már az újrahasznosítás, szelektív gyűjtés a jellemző. Már minden településen bevezetett a PET palackok, üdítős palackok és a papírhulladék szelektív gyűjtése és elszállítása, illetve hulladéktelepen való lerakási

lehetősége. Továbbá az elemek veszélyes hulladékként való kezelése is beépült a köztudatba. Sok helyen elérhetők már (oktatási intézmények, élelmiszerboltok, hivatalok) gyűjtőtárolók a használt elemek részére. Ugyan így a használt olaj esetében is. Javítandó az ápolási termékek és egészségügyi hulladékok esetében a szelektív gyűjtés, mivel ezen termékek esetében a válaszadók többsége a használt terméket a szemétkébe dobja. Ez azért is ad okot aggodalomra, mert az egészségügyi termékek között pl. a gyógyszerek veszélyes hulladéknak minősülnek. A gyógyszer-tárolókban le lehet adni ugyan a lejárt gyógyszereket, de nem minden esetben, nem minden elérhető gyógyszer-tároló fogadja be. Az izzók tekintetében már nagyobb arányban van a szelektív gyűjtés, azonban, még ehhez képest is az elvárhatónál többen dobják a szemétkébe.

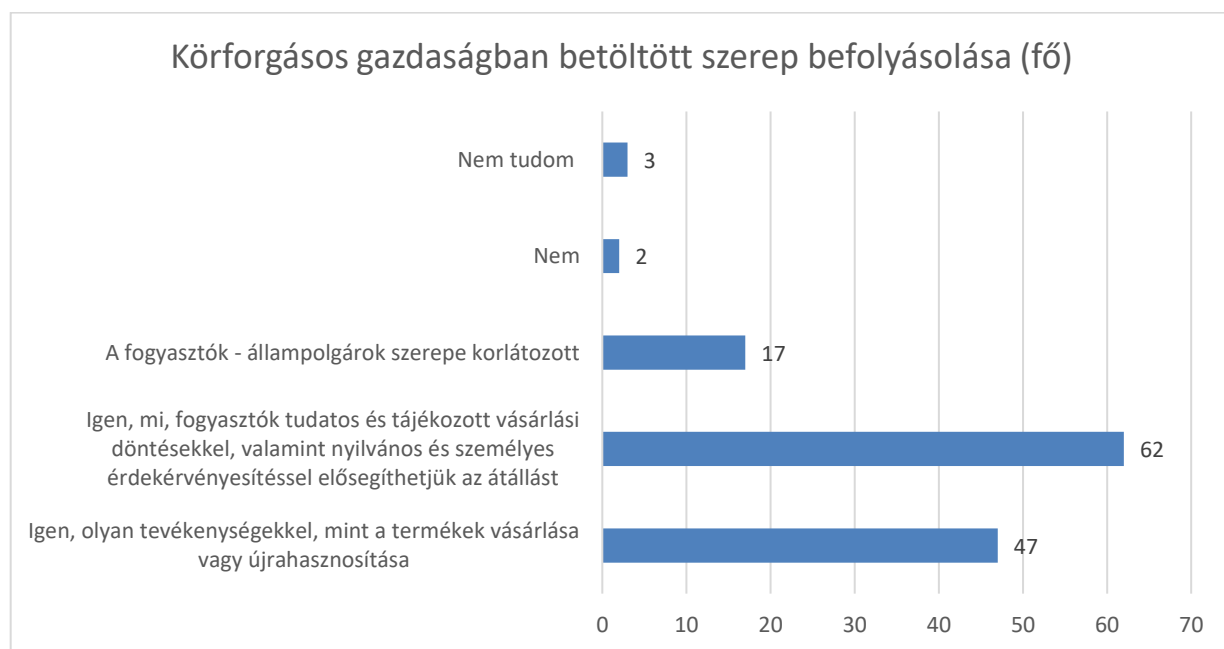
Érdekes még, hogy a használt elektronikai eszközöket (mobiltelefonok, számítógépek ...) szeretik otthon is tárolni.

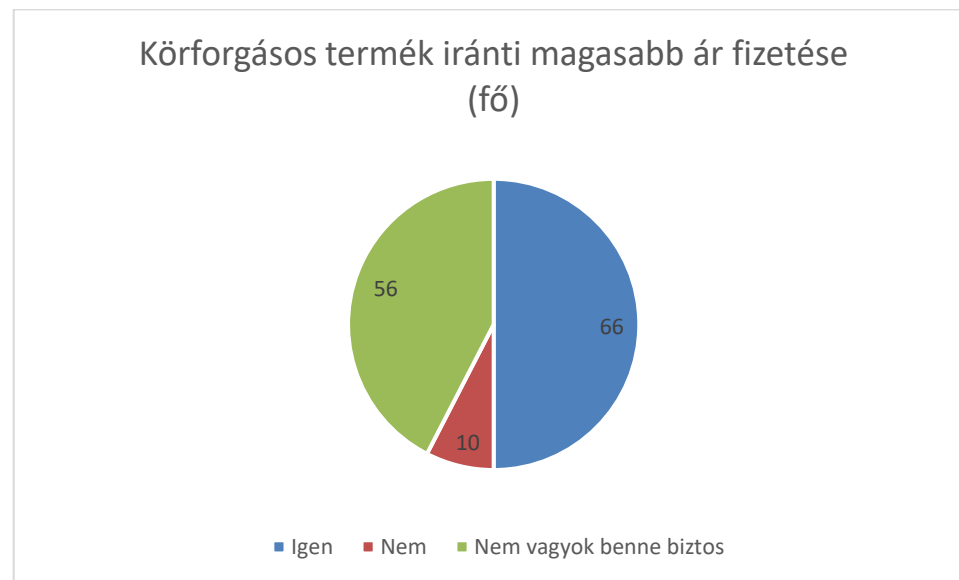
A szelektív hulladékgyűjtés használata a hajlandóságot is tükrözi, miszerint legtöbben erre veszik a fáradságot és szelektíven gyűjtik a műanyag és fém dobozokat, valamint a papírt. A legnagyobb hajlandóság erre és az élelmiszer-pazarlás csökkentésére okosabb vásárlással, tárolással és szemeteléssel mutatkozik. Az energiatakarékosság is fontos szempont a válaszadók számára, energiatakarékos izzók használatára több lakossági program is van a településeken. A válaszadók hajlandók kevesebb világítást, fűtést, klímaberendezést használni. A legkevesebb hajlandóság a vásárlás során mutatkozik meg, nem szívesen adnának 5%-kal többet olyan termékre, mely környezetbarát. Az ár nagyobb prioritást élvez, mint az élelmiszer előállításának környezeti hatása. A válaszadók a legkevésbé hajlandók saját étrendjükön változtatni fenntarthatóbb élelmiszerekkel. A legmagasabb számú elutasítás is ezen szempontoknál mutatkozik.

A részvételi szándék is hozzájárul, hogy a válaszadók 47,7%-a (62 fő) szerint szerepet játszhatnak a körforgásos gazdaságban fogyasztó állampolgárként. Ehhez a tudatos és tájékozott vásárlási döntésekkel, valamint nyilvános és személyes érdekérvényesítéssel járulhatnak hozzá. Mindössze 2 fő (1,5%) gondolja úgy, hogy nem tud ebben szerepet vállalni.

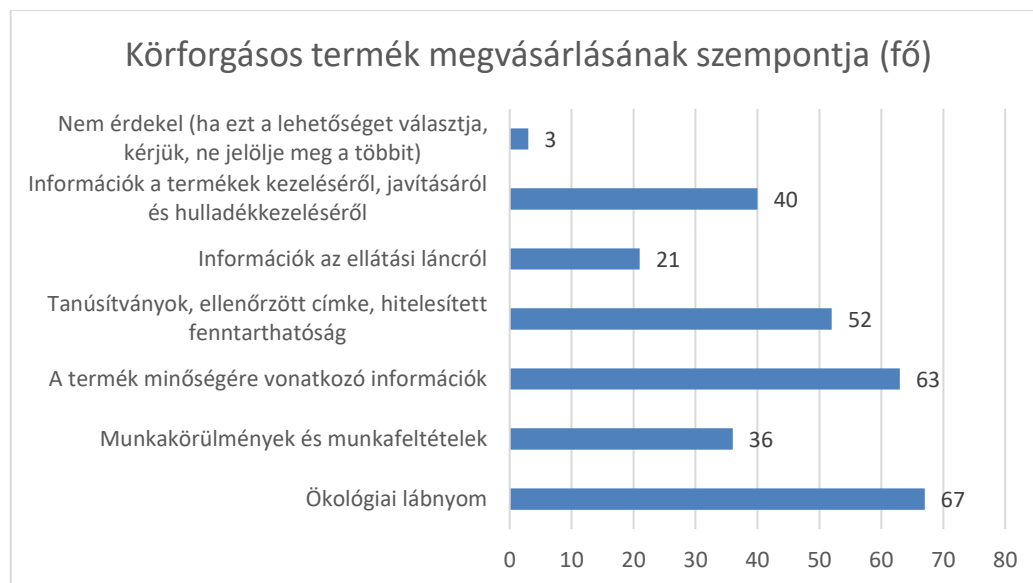

A többletfizetési hajlandóság már megmutatkozott abban, hogy a többség nem szeretne többet fizetni olyan termékre, mely környezetbarát. Azonban, ha nem százalékosan adjuk meg a többletterhet, a válaszadók több, mint fele (50.8%) fizetne többet olyan termékért, amely a körforgásos gazdaság gyakorlata szerint készült. Azonban érdekesség, hogy a bizonytalanok száma is nagy, 43,1% nem biztos abban, hogy többet fizetne érte. Mindösszesen 10 fő (7,7%) utasította el a többletterhet, nem fizetne többet egy ilyen termékért.

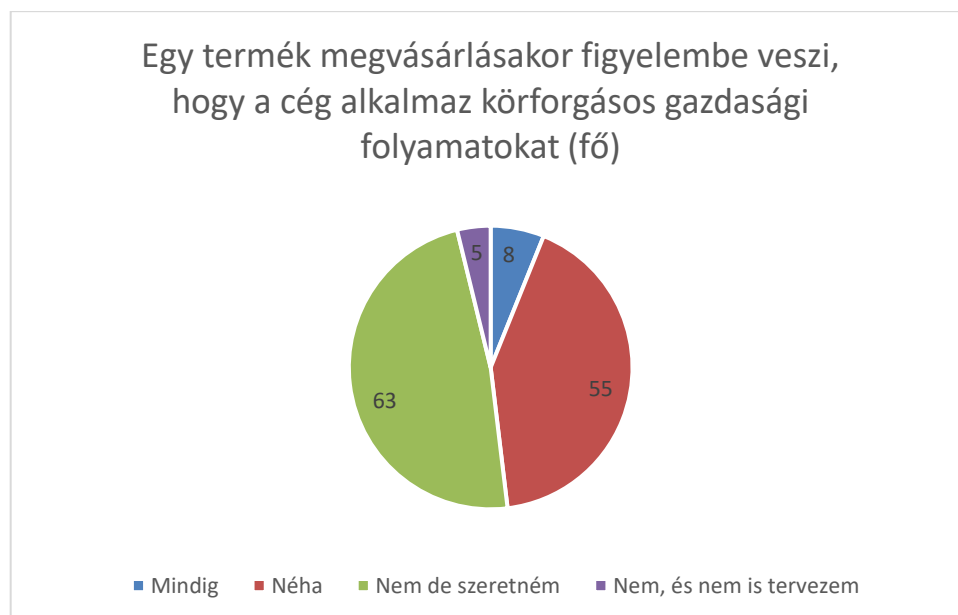

Megvizsgáltuk azt is, hogy az áron kívül mi az, ami miatt valaki megvásárolná a körforgásos gazdaságban készült terméket. A válaszadók három szempontot jelölhettek be.

A legfőbb szempont, amit figyelembe vennének, az ökológiai lábnyom (51,5%), a termék minőségére vonatkozó információk (48,5%), valamint a tanúsítványok, ellenőrzött címke és hitelesített fenntarthatóság (40%). Az ellátási láncról kapott információk iránt kevésbé érdeklődtek a válaszadók.

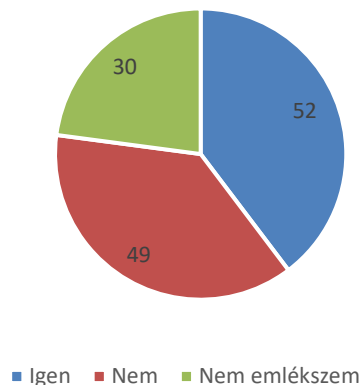

A termékek kiválasztásakor a kiválasztási szempontok sokszínűek, de általánosságban elmondható, hogy az embereket érdekli, hogy az előállító cég alkalmaz-e körforgásos gazdasági folyamatokat. A válaszadók 42,3%-a már néha megnézi és figyelembe veszi a vásárláskor, 48,5%-uk eddig még nem vette figyelembe, de szeretné. 8 fő, 6,2% mindig figyelembe veszi a vásárláskor, hogy a cég alkalmaz-e körforgásos gazdasági folyamatokat. Nagyon csekély, összesen 5 fő (3,8%) utasította, hogy nem nézi és nem is tervezi figyelembe venni a vásárláskor.

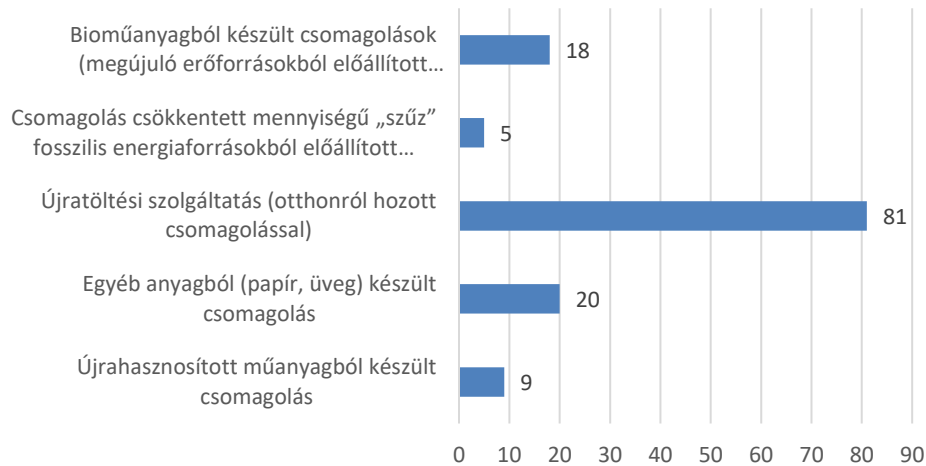
A vásárlói tudatosságot tükrözi, hogy a termék csomagolása is befolyásolja a vásárlási hajlandóságot. A nem fenntartható csomagolás miatt a válaszadók 40%-a (52 fő) utasította el már a vásárlást. A többieknek ez nem volt szempont, vagy már nem emlékszik rá.

Termék vásárlásának elutasítása nem fenntartható csomagolás miatt (fő)

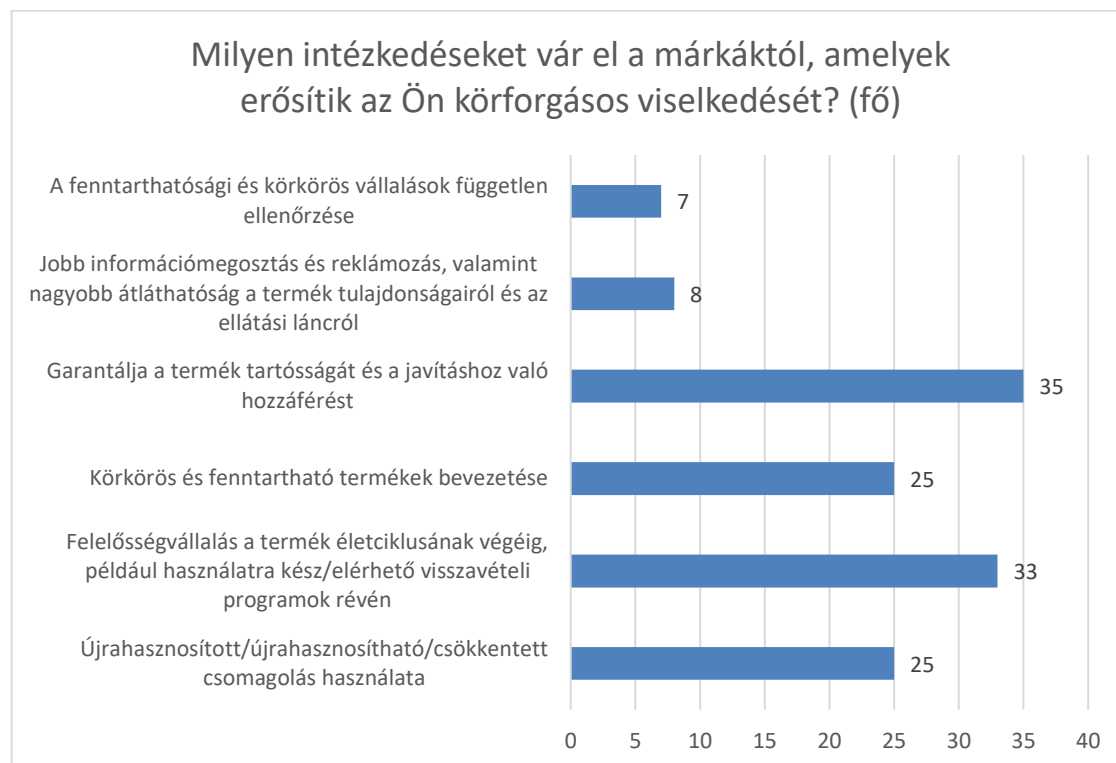
A válaszadók véleménye szerint az újratöltési lehetőség otthonról hozott csomagolással a legfenntarthatóbb. A válaszadók 62,3%-a vallja ezt. Kevésbé fenntartható már a válaszok alapján az egyéb anyagból, papírból, üvegből készült csomagolás, a bioműanyag használata, az újrahasznosított műanyag, vagy a csökkentett mennyiségű „szűz” fosszilis energiaforrásokból előállított műanyag csomagolás.

Melyik fenntarthatóbb csomagolás? (fő)

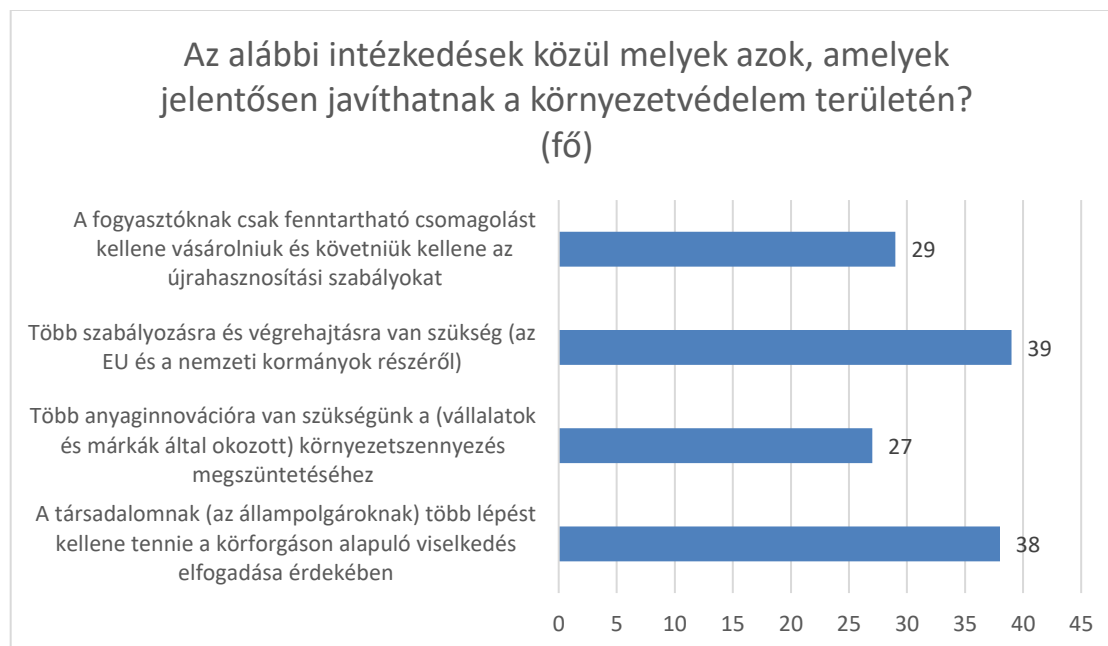
A tudatos vásárlás, fenntartható és környezetkímélő szempontok figyelembevétele nem csak az állampolgárokon múlik, hanem a gyártó cégek szemléletén is. Ezen márkagyártók is erősíthetik a vásárlók körforgásos viselkedését. A vásárlók szempontjából fontos, hogy garantálják a termék tartósságát és a javításhoz való hozzáférést. A válaszadók 26,9%-a véli így. 25,4%-uknak a termék életciklusának végéig kitaró felelősségvállalás a fő proiritás, például használatra kész/elérhető visszavételi programok révén. 19,2%-uknak mind az újrahasznosított/újrahasznosítható/csökkentett csomagolás használata, mind a körkörös és

fenntartható termékek bevezetése erősíti saját körforgásos viselkedését.

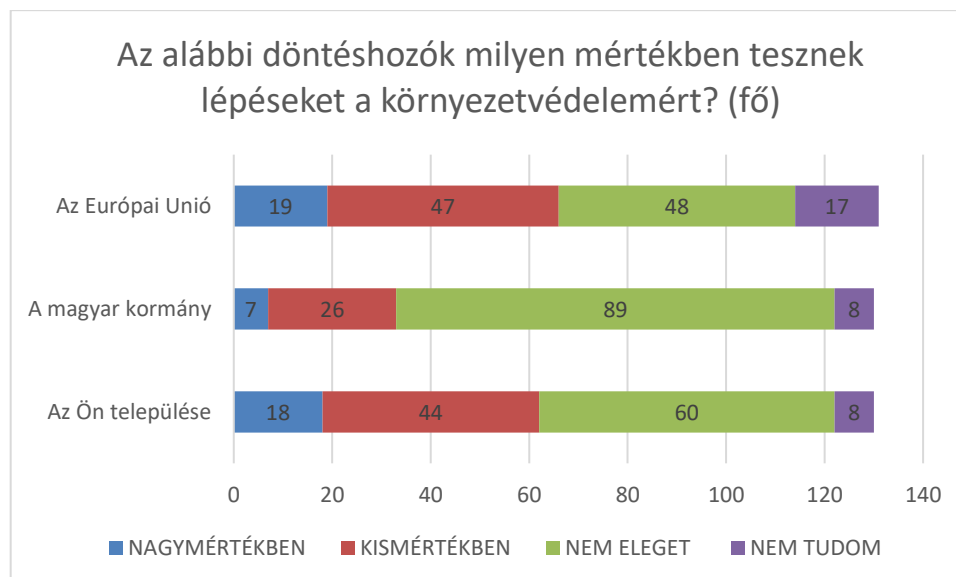

A környezetvédelem területén az állampolgári tudatosságon, a gyártói szemléletváltáson túl további szabályozásokra is szükség van. A válaszadók 30%-a várja el ezt a szabályozást az EU és a nemzeti kormányok részéről, mely jelentősen javíthatna a környezetvédelmen. Hasonlóan (29,2%) vélik úgy, hogy a társadalomnak (az állampolgároknak) több lépést kellene tennie a körforgáson alapuló viselkedés elfogadása érdekében. 22,3%-uk szerint a fogyasztóknak csak fenntartható csomagolást kellene vásárolniuk és követniük kellene az újrahasznosítási szabályokat. Végül 20,8%-uk szerint több anyaginnovációra van szükségünk a (vállalatok és márkák által okozott) környezetszennyezés megszüntetéséhez.

A válaszok sokszínűségéből is kitűnik, hogy nem lehet markáns különbséget tenni a szempontok között. Hasonlóan fontosak az egyedi intézkedések, ezek összessége ér el hatást a társadalomra és a gazdaságra egyaránt, mely így kihat a környezetbarát termelésre/fogyasztásra. Nem lehet kiemelni egy-egy intézkedést, mely egymagában javítana a környezetvédelem helyzetén.

Ahogy már említettük, a döntéshozói felelősség is meghatározó a körforgásos gazdaság ismeretének terjesztése szempontjából, valamint bevezetésére is hatással van. A válaszadók többsége elégedetlen mind a helyi, mind az országos döntéshozói lépésekkel a környezetvédelem érdekében. 89 fő szerint a magyar kormány nem tesz eleget a környezetvédelemért, 60 fő szerint saját települése sem. Az Európai Unió tevékenységéről megoszlanak a vélemények, 47 fő szerint kis mértékben tesz lépéseket, 48 fő szerint nem elég, 19 fő szerint nagymértékben tesz lépéseket a környezetvédelemért.

A környezeti problémák kezelésére a fentiekén túli szereplőkre való támaszkodáson kívül is van több lehetőség. A felsorolt kezelési módok közül hármat választhattak ki a válaszadók, melyek szerintük a leghatékonyabb módok lehetnének. ez alapján a megadott lehetőségek között nagy az eloszlás. A válaszadók több, mint fele (53,8%) szerint a

leghatékonyabb módszer a pénzügyi ösztönzők bevezetése, vagy növelése a környezetvédelem érdekében intézkedéseket hozó vállalkozások és személyek számára (pl. adókedvezmények, támogatások). 41,5%-uk az oktatásban, ismeretterjesztésben látja a megoldást. A legelhanyagolhatóbb megoldás a bank- és biztosítási rendszer környezetbaráttá tétele jelenti a válaszadók között, mindössze csak 1 fő jelölte be ezt a lehetőséget.

Ami érdekesség, hogy a jogszabályok jobb végrehajtásának biztosítása csak 9,2% szerint lehet hatékony módszer.

Összességében elmondható, hogy a lakosság hatékonysága a környezetbarát tevékenységekben már jelen van, azonban még fejlesztést igényel. A válaszadók megerősítették, hogy nem csak az egyéneknek, hanem a gyártóknak és a döntéshozóknak is van ebben felelősségük. A lakosság többségében a hajlandóság és szándék megvan, azonban az anyagi körülmények ezt befolyásolják. Vásárlás során az ár és minőség nagyobb prioritást élvez, mint a környezetbarát csomagolás, vagy körkörös gazdasági előállítás. Azonban saját szerepüket fontosnak tartják tudatos vásárlási döntéseikkel, pl. otthonról hozott csomagolással. Elvárják a döntéshozók nagyobb szerepvállalását is,

valamint a vállalkozások és magánszemélyek részére nyújtott pénzügyi ösztönzők bevezetését.

7. Következtetések

A kérdőíves felmérés célja volt, hogy felmérje a lakosság jelenlegi ismereteit és viselkedését a körforgásos gazdasággal kapcsolatban. Kitért arra is, hogyan növelhető a lakosok elkötelezettsége, miként tudnának részt venni a környezetbarát technológiák, módszerek széles körű használatában. Rövid kitekintést adtunk a jelenlegi magyarországi erőfeszítésekről, melyek sajnos nem kellő ütemben haladnak, hiányoznak a stratégiai tervezések és megvalósítások. A vállalkozói réteg nem motivált, nincsenek számukra motiváló eszközök sem. A környezetkímélő energiaforrások nehezen elérhetők, túlszabályozottak, vagy a nemzeti kapacitás nincs kiépítve a plusz energiaforrások fogadására. Jelenleg a magyar gazdaság a z akkumulátor-fejlesztésre, -gyártásra és -újrahasznosításra fókuszál.

A lakosság körében a körforgásos gazdaság és a hozzá tartozó környezetbarát technológiák, módszerek nem ismertek széles körben. A lakosság megrekedt a PET palackok és papír hulladék szelektív gyűjtésénél.

A magyar válaszadók többségének a környezeti hatásokról és aktuális aggályokról nincs megfelelő, átfogó ismerete. Nagy felelősség a témával foglalkozó szervezeteknek, állami szervezeteknek, hogy a lakosság ismereteit bővítsék és érzékenyítsék a témában. A többség az Interneten elérhető platformokon keresztül gyűjti be az információkat, azonban onnan is leginkább az éghajlatváltozással és annak veszélyeivel kapcsolatban tájékozottak. Ahhoz, hogy az állampolgárok is felelősen tudjanak tenni a környezet védelméért, megfelelő információk elérését szükséges biztosítani.

Nemzeti szintű javaslataink a körforgásos gazdaság beindíthatóságára:

- döntéshozók elköteleződése,
- pontos nemzeti gazdasági akcióterv kidolgozása és népszerűsítése, a kidolgozásba civilek, szakemberek, gyártók bevonásával
- ismeretbővítés a közoktatáson keresztül + Interneten elérhető platformokon + közösségi médián keresztül – könnyű, érthető nyelvezettel
- vállalkozások aktivizálása nem büntetéssel, hanem bevonással és ösztönzőkkel,
- vállalkozások és magánszemélyek részére nyújtott pénzügyi ösztönzők bevezetése,
- akadályok megszüntetése (akadályozó jogszabály pl. szélenergia-termelői telepítése, kereslet hiánya pl. gazdasági stabilitás/növekedés, hogy a lakosság többet tudjon erre fordítani).

8. Hivatkozások

Bartus, G. (2020). Fenntartható pályán? A társadalmi-ökológiai fenntarthatóság állapota és trendjei. In T. Kolosi, I. Szelényi, I. Gy. Tóth (Eds), Társadalmi Riport 2020. Budapest.

Bíró, Á. (2021, November 29) Greenwashing, azaz a zöldre mosás jelentése és típusai. <https://agotabiro.com/greenwashing-azaz-a-zoldre-mosas-jelentese-es-tipusai/>

Greenwashing. <https://hu.frwiki.wiki/wiki/Greenwashing>

Kákos, A. (2022, June 15). Sosem lesz körforgásos a gazdaság, amíg a jogszabályok nem kényszerítik ki. https://hvg.hu/zhvg/20220615_Sosem_lesz_korforgasos_a_gazdasag_jogi_szabalyozas_nelkul

Körforgásos gazdaság. (2023, June 23) Wikipedia. https://hu.wikipedia.org/wiki/Körforgásos_gazdaság

Kriza, M. (2021, March 5). Itt a körforgásos gazdaság, ami Magyarországon is hamarosan az életünk részévé válhat. <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20210305/itt-a-korforgasos-gazdasag-ami-magyarorszagon-is-hamarosan-az-életunk-reszeve-valhat-472578>

Torontáli, Z. (2021, May 28). A magyarok 85 százaléka nem ismeri azt a gazdasági modellt, amely felé a kormány elindult. <https://g7.hu/adat/20210528/a-magyarok-85-szazaleka-nem-ismeri-azt-a-gazdasagi-modellt-amely-fele-a-kormany-elindult/>

Towards a National Circular Economy Strategy for Hungary. (2023. April 28). OECD. [Towards a National Circular Economy Strategy for Hungary | OECD iLibrary \(oecd-ilibrary.org\)](https://oecd-ilibrary.org/towards-a-national-circular-economy-strategy-for-hungary/)